

ORDNA & VÅRDA

Nr 4. 2020

MEDLEMSTIDNING FÖRENINGSSARKIVEN I STOCKHOLMS LÄN

Arkivens dag 2020

Den 14 november uppmärksammades arkiv över hela landet. Under temat "svart på vitt" presenterades filmer, fotoutställningar tipspromenader, föreläsningar och en ny pod.

Istället för att ställa in Arkivens dag planerades redan i våras att göra alternativa eller digitala visningar ifall Coronapandemin skulle fortsätta att sätta hinder i vägen. Det mesta skedde digitalt men det var också flera program eller programpunkter som fick ställas in i sista minuten efter de striktare restriktioner som infördes i slutet av oktober för att förhindra smittspridning. I Stockholms län gick det att ta del av 11 evenemang.

Två av dessa kunde man ta del av utomhus. **Tyresö hembygdsförening** anordnade en tipspromenad med fina priser. **Vaxholms hembygdsförening** tillsammans med **Vaxholms Stadsarkiv** bjöd på en utomhusutställning i bibliotekets skyltfönster. Den visade fotografier, arkivmaterial och artiklar från den rivningsvåg som drog fram under 1960-talet. Även **Salems hembygdsförening** och **Botkyrka hembygds-gille** visade bilder av byggnader som har försvunnit. I Rönninge revs den gamla Saluhallen när centrum byggdes om. I Tullinge tog det 10 år att genomföra omvandlingen av centrum på grund av de livliga protesterna från Tomt- och villaägareföreningen när ett 90-tal villor skulle rivas.

Järfälla kommun lyfte fram fotografen Gunvor Willberg. Hen-

nes bilder skildrar Järfälla under 1950-1980-talet och fångar människornas inre liv. på ett unikt sätt. Bildarkivet har en stor samling av hennes bilder som finns tillgängliga på deras hemsida.

På Värmdö uppmärksammade **Värmdö Skeppslags fornminnesförening** Petter Ludvig Quist som var en av Stockholms första professionella hovfotografer. Kring förra sekelskiftet vistades han mycket på Värmdö och hans bilder som visar hur bebyggelsen såg ut för över hundra år sedan är en unik dokumentation. En del finns tillgänglig genom digitaltmuseum.se.

Fredsarkivet visade bilder ur Gösta Lundins arkiv. Söm föreståndare för KFUM i Tyskland gjorde han betydelsefulla insatser i samband med krigsfånge hjälpen efter 2:a världskrigets slut. Materialet

som länge låg bortglömt finns nu digitaliserat.

I **Vallentuna** visades utställningen "Tre arkiv berättar". Kommunarkivet lyfte fram ett urval ärenden från förslag till beslut. Folkrorelsearkivet berättade om Röda Korsets verksamhet i Vallentuna och bildarkivet visade exempel på hur arbetslivet kunde se ut förr. Extra-material fanns i pärmar till varje del. Utställningen står kvar på Vallentuna kulturhus till och med 9 januari 2021 och kommer därefter att visas på olika platser i kommunen under våren.

Tre arkiv berättar på Vallentuna kulturhus. Foto: Vallentuna kommun.

Forts. nästa sida

Forts. fr. sid. 1

Dansmuseet gjorde en digital visning på Instagram Stories och Facebook med bilder av dansarna Carina Ari och Jenny Hasselquist. I sitt arkiv har de stora bildsamlingar som både visar deras yrkesliv och det privata, tillsammans med brev-växling, avtal m.m.

Estlandssvenskarnas kultur-förening, SOV har två bildarkiv med fotografier från den svensk-språkiga minoriteten på mellan sju och åtta tusen personer som bodde i Estland fram till andra världskri-gets slut. På Arkivens dag höll de ett webinarium om hur man använ-der sig av Topotek för att söka, ladda ner foton, förstora, granska och bidra till att identifiera perso-ner och platser.

Norrtälje stadsarkiv slutligen delade med sig av berättelser om stadsvapnet, fotografier på brudpar

Tullinge centrum innan villorna revs.

från förr och spännande huskurer och recept. Varför inte prova "Falsk rådjursstek" till helgen?

Text: Malena Hofverberg

Rivningen av gamla missionshuset är påbörjat. Fotot är taget omkring årsskiftet 1966/67. Fotograf: Per Anders Thunqvist (PAT)

Time Machine

– gemensam tillgång till Europas historia

Tänk att kunna resa i tiden, att ha en alldeles egen tidsmaskin, det har varit många dröm genom seklerna. Nu finns möjligheten att göra tidsresor, kanske inte som i drömmen men en liten bit på väg kan man resa. Just nu finns fler än 600 partners från drygt 30 länder i Europa som försöker göra tidsresan tillsammans, Riksarkivet är en av dessa partners, din institution kan också följa med.

Time Machine handlar om att bevara och förmedla Europas mångfacetterade historia som idag finns i arkiv, bibliotek och museer med hjälp av massdigitisering, maskinläsning, Big Data och AI - artificiell intelligens. Ursprunget till projektet finns i Lausanne och lärosätet École Polytechnique Fédérale de Lausanne (EPFL) med professor Frédéric Kaplan som visionär. 2013 påbörjades arbetet med *Venice Time Machine-project*, en digital rekonstruktion av staden Venedig utifrån i första hand det källmaterial

som bevaras vid Archivio di Stato di Venezia. Målet har varit att göra 1000 år av källmaterial tillgängligt digitalt. Dokument har skannats, indexerats, text har lästs in och tolkats maskinellt och olika korsreferenser har kopplat samman källorna på nya sätt. Exempelvis har sociala nätverk kartlagts. Inte bara text utan också kartor, fotografier, historiska målningar och befintliga byggnader har digitaliserats och kopplats samman för att skapa ett digitalt fönster till det förflutna.

Den teknik som utvecklades i Venice Time Machine-project har lett till fler efterföljare och lokala Time Machine finns nu i 20 städer/regioner i Europa. De flesta är relativt nystartade medan andra har några år på nacken. Lokala Time Machine utvecklas bland annat i Amsterdam, Antwerpen, Budapest, Innsbruck, Luxemburg och Paris. De flesta TM omfattar tiden 1500-2000 och är ofta samarbeten mellan arkiv, museer, bibliotek och universitet i respektive stad, andra sker i mindre skala. Finansieringen av arbetet varierar beroende på vilka institutioner som deltar.

Arbetet med dessa lokala Time Machine-TM har i sin tur lett till att ett verktyg utvecklats som är tillgängligt för alla. Ett konsor-

tium har bildats med 250 partners från universitet, arkivinstitutioner, forskningscentra och privata företag. Deltagare som medverkat i att utveckla TM är historiker, ingenjörer, entreprenörer, geografer, forskare med olika bakgrund och engagerade privatpersoner. Målet har varit att arbeta för en gemensam Time Machine Europa där 2000 år av källmaterial som finns på arkiv, bibliotek och museer massdigitaliseras, tolkas och paketeras på ett för allmänheten begripligt, intresseväckande och lockande sätt. Dessa enorma mängder av Big Data kan också användas till nya och kanske andra användningsområden än vad man normalt tänker kring kulturarvsmaterial. Det förflutna kan hjälpa till att utveckla framtiden är tanken. Argument för att utveckla en gemensam Time Machine har också varit att den kan fungera som en form av back-up i händelse av att information skulle förstöras av krig eller naturkatastrofer. TM utvecklar lösningar för förvaring av s.k. förflutenhets-bigdata. Ett annat argument har varit att motverka privatisering av kulturarvet. Man har ansett att det är grundläggande att Europa digitiserar på egna villkor och att man själv bestämmer de algorit-

Forts. sid 4

© Time Machine Organisation

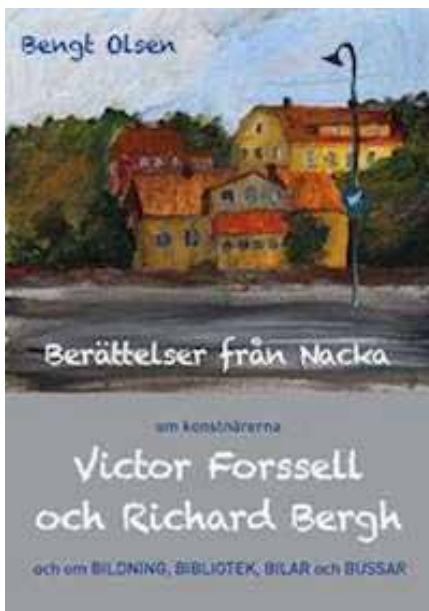
mer som används. Att digitisera är inte något man gör för nöjes skull, inte heller något man ska tjäna pengar på och kanske därför gör ett urval, utan en tillgång för alla. Till en sådan vision som att förverkliga Time Machine Europa behövs resurser i stor skala. Time Machine-konsortiet har arbetat för resurser från EU och har som ett av sex projekt fått finansiering med drygt 10 miljoner (SEK) för en fullständig ansökningsfas från Europeiska unionens forsknings- och innovationsprogram Horizon 2020 under perioden 2019-2020.

En road-map med mål på tre och tio år har satts upp. Vill man ta del av utvecklingsplanerna finns de presenterade på hemsidan (time-machine.eu) En organisation för att fortsätta arbetet har påbörjat sitt arbete med start i mars i år, Time Machine Organization (TMO). TMO:s organisation består idag av 600 partners och kommer att fortsätta arbetet med att främja idén om TM och verka för en utveckling av lokala Time Machines. Administration och huvudkontor finns från våren 2020 i Wien. Intresserade kan gå med som medlemmar, både

som privatperson och som institution. Det finns tre olika medlemskap att välja på, som associerad medlem är det kostnadsfritt. Vill man ta del av infrastruktur och ha möjlighet att påverka betalar man en årlig avgift. Välkommen med på tidsresan.

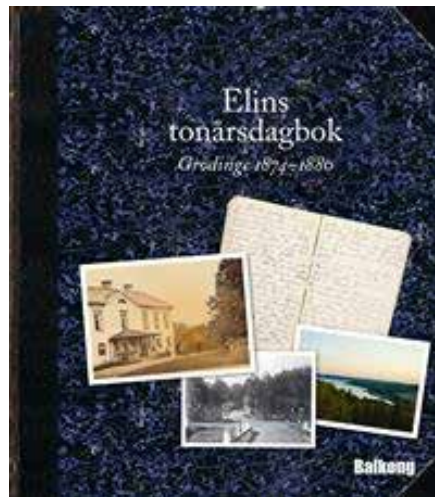
*Text: Maria Larsson Östergren
Time Machine - timemachine.eu
För mer information kontakta maria.larsson-ostergren@riksarkivet.se*

Boktips

På Arkivens dag var det planerat att författaren Bengt Olsen skulle föreläsa på Nacka Lokalhistoriska arkiv/Dieselverkstaden. Evenemanget fick tyvärr ställas in men är tänkt att återkomma till våren. Bengt är aktuell med sin nya bok "Berättelser från Nacka" som handlar om konstnärerna Victor Forssell och Richard Bergh men också om JV Svensons fabrik och folkbildning i Nacka. Bengt Olsens är uppvuxen i Nacka under 1950- och 1960-talet och det här är hans andra bok om Nacka.

Förlag: Books on Demand, 2020.

Nominerad till Årets hembygdsbok av Stockholms läns hembygdsförbund

Elins tonårsdagbok, Grödinge 1874-1880. Barbro Gramén, Grödinge Hembygdsförening. Balkong förlag Stockholm 2019. Boken har nominerats till årets hembygdsbok av Stockholms läns hembygdsförbund med följande motivering:

Dagböcker och annat självbiografiskt material saknas visserligen inte i hembygdsföreningarnas utgivning men att Grödinge hembygdsförening i denna bok låter oss följa en tonåring under några år på 1870-talet är ovanligt. I vardag och fest under somrarna på Nolingegård i

Grödinge socken får vi Elins livfulla anteckningar om förälskelser, ungdomsfester och herrgårdsbröllop. Men boken är mycket mer än så. Med Barbro Graméns fylliga kommentarer som löper parallellt med Elins text växer skildringen ut till en bred kulturhistorisk berättelse om socialt liv under det brytnings-skede då det moderna industrisamhället föds. Men det är också en estetiskt tilltalande bok där det fina bildmaterialet hjälper läsaren att levandegöra Elins tonårstid. /Ann Pettersson

Boken finns recenserad i Ledungen nr. 2 2020 där även arbetsprocessen med boken beskrivs. Elins tonårsdagbok finns att köpa hos Grödinge hembygdsförening när Vasastugan är öppen, samt hos Adlibris, Bokus och direkt från Balkong förlag: balkongforlag.se. Cirka pris 265 kr.

ANSÖK NU!

FSL:s kultur- och forskningsstipendium 2021

Har du skrivit en artikel om arkiv eller använder du arkiv i din forskning? Då kanske du vill söka FSL:s kultur- och forskningsstipendium.

Stipendiet delades första gången ut våren 2017 till två sökande, som senare har presenterat sin verksamhet i FSL:s medlemsblad *Ordna & Vårda*. Stipendiet på 10 000 kr utgår som en helhet men kan också delas på två mottagare.

En viktig uppgift för FSL är att verka för att föreningsarkiv vårdas väl men också görs kända och används. Hela kedjan är viktig, och det kommer an på många engagerade personer ute i det ideella föreningslivet att dra sina strån till stacken. Det kan röra sig om särskilda insatser för att samla och ordna arkiv men också om att tillgängliggöra dem i form av t.ex. en utställning, en publikation, en nyskapande nätpresentation, en digitalisering. Men det kan även vara fråga om ny forskning på ett område där arkivet utgör en viktig kunskapskälla.

Vi vill alltså belöna kreativitet och aktivt arbete med arkiven. Den uppmärksamhet som stipendiet ger kan dessutom i sig själv skapa en positiv dynamik. Kultur och forskning är i denna mening två sidor av samma mynt.

Stipendiet kan sökas av en medlemsförening men också av en enskild medlem eller annan person som verkar i stipendiets anda. Det kan gälla både nyligen genomförda och pågående aktiviteter. Ansökan bör innehålla en konkret beskrivning av projektets syfte, finansiering och praktiska genomförande. För ansökan kan det räcka med en A 4-sida där syftet och användningen anges, gärna med en kostnadsberäkning.

Om ni har frågor är ni välkomna att i första hand kontakta:

Kent Zetterberg (kent.zetterberg@gmail.com) eller

Martin Ståhl (martin.stahl@stockholm.se)

Välkomna med era ansökningar!

Ansökan ska vara FSL tillhanda senast den 14 januari 2021.

Ansökan skickas till:

Föreningsarkiven i Stockholms län

c/o Stockholms stadsarkiv

Box 22063

104 22 Stockholm

Instiftat Stockholm oktober 2015

Styrelsen för Föreningsarkiven i Stockholms län /FSL

Topotek – ett ”on-line” arkiv för lokalhistoria

Topotek gör det möjligt för lokalhistoriskt intresserade att dela med sig av bilder och kunskap. Materialet kan taggas med platsinformation och tidsuppgift så att besökaren hittar det i en karta utifrån Googles map eller kan söka längs en tidslinje. Allmänheten kan bidra med information om var eller när bilden har tagits och vem eller vad som syns på bilden. Här finns stora möjligheter till crowdsourcing.

Topotek började i Österrike med en person, Alexander Schatek som intresserade sig för lokalhistoria och teknik. Idag drivs systemet av ICARUS (International centre for archival research) och finns i 13 europeiska länder med närmare 300 lokala topotek. Sex av dessa finns i Sverige. Riksarkivet deltog i co:op-projektet ”The creative archives and users network” där topoteksplattformen översattes

och utvecklades för att passa fler länder.

Topotek Gotland drivs av Riksarkivet – Landsarkivet i Visby sedan 2017. De har publicerat ett urval av sin fotosamling och några lokalhistoriska filmer. Ett projekt från Uppsala universitet Campus Gotland visar dokumentation av Botaniska trädgården. Ett par hembygdsföreningar och många privatpersoner publicerar egna bilder och hjälper till med identifiering. Landsarkivet ordnar användarträffar och har påbörjat ett samarbete med öns skolor.

Topotek Blekinge drivs av Blekingearkivet sedan 2018. De har bl.a. publicerat en stor samling glasnegativ från Listerlandet. Förutom fotografier, filmer och dokument ur de egna samlingarna har Sölvesborgs bibliotek och Blekinge musiksamlingar bidragit med material. Allmänheten hjälper till med identifiering.

Topotek Östergötland drivs av Östergötland arkivförbund sedan 2019. En omfattande samling av flygfotografier och ett fint urval av glasnegativ från Ringarums hembygdsarkiv

finns publicerat.

Topotek Jämtland drivs av Riksarkivet - Landsarkivet i Östersund sedan 2018. De har publicerat ett urval fotografier med utgången upphovsrätt. Många privatpersoner har fått egen inloggning och ett par hembygdsföreningar planerar att börja publicera.

Topotek Estlandssvensk drivs av Estlandssvenskarnas kulturförening SOV sedan 2018. De har publicerat moderna och äldre fotografier, filmer och bilder av föremål. En arkivgrupp samordnar uppläggen och administrerar systemet.

Topotek Svenskbyborna drivs av Föreningen Svenskbyborna sedan 2018. Fotografier filmer och dokument från Ukraina, flytten och det nya livet i Sverige som har bevarats av medlemmarna finns publicerat. En arkivgrupp med äldre medlemmar arbetar med identifiering och komplettering av material.

Upphovsrätt

Till allt material som laddas upp hör uppgifter om hur det får användas, antingen genom en Creative Commons licens eller andra uppgifter om upphovsrätt. Det förenklar för användaren och sparar tid. En bild som laddas ner kanske är tänkt att användas privat eller i ett skolarbete. I nästa skede läggs det upp på nätet och delas av andra. Då är det bra med tydlighet om vad som gäller.

Varje person som laddar upp bilder har skrivit på ett avtal om att den själv äger upphovsrätten eller laddar upp åt någon annan som har det. Det är den personen som bestämmer hur materialet får användas .

Här anges riktningen bilden är tagen i. Topotek Östergötland.

Systemets möjligheter

Några av de möjligheter som finns är att placera vyer av en bild i kartan eller markera hur en fotograf stod, vilket gör att fotografierna kan presenteras som tidsskikt.

Det finns särskilda gränssnitt för olika materialkategorier som tidningsklipp, ljud etc. Metadata som finns i filen som laddas upp behålls, även om den laddas ner. Bilder i hög upplösning kan publiceras och det finns ingen begränsning i mängden material som får publiceras.

Förutom sökning via kartan och tidslinjen kan användaren söka material via taggar, ämnesord och detaljer i bilden. Även personer kan taggas. När materialet är markerat med ett frågetecken efterfrågas fler uppgifter. Allmänheten kan bidra med information. Den uppdateras inte direkt utan skickas som e-post

till administratören.

Ett Topotek kan startas av enskilda personer, föreningar, företag eller institutioner. Den som vill starta Topotek i Sverige kan göra det genom Riksarkivet

och får då en rabatt på den årliga användarlicensen.

*/Malena Hofverberg
Källor och kontaktuppgifter:
maria.larsson-ostergren@riksarkivet.se
www.topothek.at/en*

Det är enkelt att tagga personer. Topotek Östergötland.

Gunnel Mörkfors – ny suppleant i styrelsen

Vi hälsar Gunnel Mörkfors välkommen som ny suppleant i styrelsen!

Gunnel bor i Botkyrka och är verksam i flera föreningar, bl.a. Tullinge tomt- och villaägareförening, som är medlem i FSL.

Gunnel Mörkfors. Foto i privat ägo.

Hon har lång erfarenhet inom arkiv bl.a. från Stadsbyggnadskontoret i Stockholm, kommunarkivet på Ekerö och som arkivarie/antikvarie på Östergötlands museum. Där var hon med inledningsvis i uppbyggnaden av "Kulturarv Östergötland".

Hur ska hembygdsföreningar ta hand om sina arkiv?

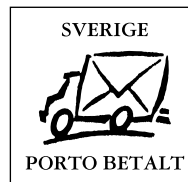
Den frågan besvaras i filmserien "Ta hand om arkiven" som är framt-

gen av Föreningsarkivet Jämtlands län. De tio filmerna publicerades lagom till Arkivens dag 14 november av Sveriges hembygdsförbund och är en del i deras arkivprojekt som finansieras av Riksarkivet. Filmerna

Har du en arkivfråga?
Skicka in den till fsl@fslarkiv.se så kanske ditt svar publiceras i nästa nummer av **Ordna & Vårda**.

är tillgängliga på YouTube. Länk till filmerna finns på FSL:s och Sveriges hembygdsförbunds hemsida.

hembygd.se/shf/news/20223

Kallelse till Årsmöte 2021

FSL:s styrelse kallar till årsmöte
18 mars 2021 kl. 17.00-18.45
på Stockholms stadsarkiv.

Deltagande via Zoom kan komma att bli aktuellt.

Anmälan ska göras till kansliet **senast 4 mars** på
e-post fsl@fslarkiv.se.

Motioner ska vara styrelsen tillhanda
senast 18 februari 2021.

Årsmöteshandlingar kommer att publiceras på FSL:s
hemsida senast 4 mars 2021.

Varmt välkomna!

FSL
önskar alla läsare
en stämningsfull
december!

Birger Jarlsgatan 18, Ostermans
marmorhallar. Försäljning av pepparkakor och pepparkakshus på Kvinnornas julmässa. Fr. v. Elsa Byrdeman och Anna Billing
Fotograf: Ronninger, Herman (1895-1976), 1 december 1952. Stockholms stadsmuseum, Foto-nummer SvD 35016

2021

JANUARI

14 sista ansökningsdag för FSL:s stipendium

MARS

18 Årsmöte 17.00-18.45, Stockholms stadsarkiv

Vi avvaktar med att lägga upp kurser och evenemang för våren tills möjligheten att hålla sammankomster förbättras. Som medlem kan du alltid kontakta kansliet per telefon och e-post för att få hjälp med dina arkivfrågor.

Uppdaterad information finns på fslarkiv.se

Vi har ny e-postadress:
fsl@fslarkiv.se

Ordna & Vårda ges ut av Föreningsarkiven i Stockholms län, FSL, med stöd av Region Stockholm, Riksarkivet och Stockholms stad.
Org.nr 802400-1391 **Postadress** c/o Stockholms stadsarkiv, Box 22063, 104 22 Stockholm **Besöksadress** Kungsklippan 6. Tel 08-508 283 42
Hemsida www.fslarkiv.se **E-post** fsl@fslarkiv.se
Ansvarig utgivare Sissella Helgesson
Redaktionen samt text och foto Malena Hofverberg
Layout Hasse FotoSättare **Tryck** Adegraf AB.
Manusstopp Ordna & Vårda nr 1 2021 – 20 januari 2021

